

VÁROSOK KONVERGENCIÁJA A NEMZETKÖZI VERSENYBEN

BEVEZETÉS

Ha egy képzeletbeli utazó azt tűzi ki céljául, hogy Észak-Amerika és Európa tetszőlegesen kiválasztott öt világvárosát meglátogatja, és mind az öt helyen ugyanazokat a nemzetközi forgalomban kapható termékeket vásárolja meg – ezt kényelmesen, fennakadások nélkül teheti meg, és a termékek teljesen egyformák lesznek. Az sem jelenthet gondot, hogy a különböző városokban ugyanazt a típusú autót bérelje, akár ugyanannál a kölcsönző-hálózatnál, esetleges eltérés az autó színében vagy a váltó típusában fordulhat elő. Ha megjelenését mindvégig jó formában akarja tartani, jó eséllyel fordulhat meg ugyanazon szolgáltató szépségszalonjaiban vagy fitness centrumaiban. Az pedig már nyilvánvaló, hogy az sem jelenthet nehézséget számára, hogy egyazon szállodalánc szobáiban pihenje ki az út fáradalmait és útja során egyazon légitársaság járataira foglaljon helyet.

Ha a világ egymástól több ezer kilométerre fekvő nagyvárosaiban lehetséges, hogy az utazó szinte tökéletesen ugyanazokat a termékeket vásárolja meg, ugyanazokat az ételeket fogyassza és egyazon minőségű szolgáltatásokat vegyen igénybe, akkor megállapíthatjuk, hogy a globalizációnak köszönhetően a különböző városok turisták, átutazók számára nyújtott kínálata nagymértékben hasonlónak vált egymáshoz.

Hogy ez pozitív vagy negatív következmény-e, nehéz eldönteni, hiszen nagy valószínűséggel mindkét megállapítás mellett ugyanannyi érvet és ellenérvet tudnánk felsorakoztatni: egy adott igényszinttel rendelkező utazó – bárhova érkezen is – ugyanolyan szintű szolgáltatásokat vár el, ezt pedig a világ különböző pontjain csak úgy lehet számára biztosítani, ha maguk a szolgáltatók azonos módszereket alkalmaznak, illetve egy meglévő lánchoz csatlakoznak. Ugyanakkor a nemzetközi szinten jól ismert és bevált termékek és szolgáltatások jócskán megnehezítik az egyes tradicionális termékek versenyhelyzetét, ám számukra megmarad az egyes országok, kultúrák termékeiket, hagyományait megismereni akaró „utazók” célcsoportja. A globalizáció megítélése tehát szempontok és nézőpontok, de leginkább üzleti érdekek kérdése.

Felmerül tehát a kérdés, hogy ha a világvárosoknak egyrésztől egy egyedi imázst kell sugározniuk, olyat, amely a potenciális látogatók számára egyértelművé teszi, hogy az adott dolgot csak abban a világvárosban láthatja, teheti meg vagy intézheti el, másrésztől pedig meg kell felelniük a nemzetközi versenyben elvárt szolgáltatási igényszintnek; akkor vajon a városok maguk is globalizálódnak? Kimutatható-e konvergencia kiválasztott világvárosok esetében akár a város elrendezése, akár a város vezetése tekintetében? Vajon az egyre élesedő nemzetközi versenyben a városvezetők átvesznek-e modelleket, másolnak-e módszereket a siker érdekében vagy igyekeznek megtalálni a lakóknak és a látogatóknak is leginkább megfelelő, egyedi arculatot és „szolgáltatás-csomagot”?

Dolgozatomban a fenti kérdésekre keresem a választ, a konvergenciát a nemzetközi versenyben résztvevő nyugat-európai és észak-amerikai metropoliszok kapcsán vizsgálom a városok vezetését meghatározó legfőbb tényezők alapján. Az elemzés elkészítéséhez egy észak – amerikai kirándulás során felfedezett tanulmányokat használtam fel.

Elemzésem a tanulmányokban fellelhető szekunder források alapján összesen tíz város elmúlt évtizedbeli vezetési tapasztalatait összegzi, a vezetést leginkább befolyásoló három tényező vizsgálatával:

¹¹⁷ Hegyi Barbara PhD hallgató, Széchenyi István Egyetem Doktori Iskolája, Győr.

- A nemzeti városfejlesztési politikák és az adott város nemzetközi pályája, pozíciója közti összefüggés,
- a helyi fejlesztési stratégiák szerepe és
- a városvezetők stratégiáinak, módszereinek összevetésével.

A felsorolt tényezők egyes városok nemzetközi pozíciójára gyakorolt hatását, a fejlődési pályák azonososságait és különbözőségeit a következő fejezetekben ismertetem.

A VÁROSPOLITIKÁK KONVERGENCIÁJÁNAK JELENSÉGÉT ALÁTÁMASZTÓ, ÉS ANNAK ELLENTMONDÓ TÉNYEZŐKRŐL ÁLTALÁBAN

A politikai konvergencia¹¹⁸ a várospolitikák, fejlesztési stratégiák és a vezetői döntéshozatal időben és térben való egymáshoz igazodását, egymáshoz hasonulását jelenti. Ha a városok között egyre erősebb konvergencia mutatható ki, akkor tulajdonképpen egyre inkább hasonlóvá válnak egymáshoz és a eddig jól ismert megkülönböztető jellemvonásaik eltűnnek az idő múlásával. Ha pedig ennek az ellenkezője bizonyítható, akkor a városok egyre inkább különböznek egymástól és a legkülönbözőbb fejlesztési stratégiákat, arculati elemeket alkalmazzák, a legkisebb hasonlóság sem mutatható ki fejlődési pályájukban.

Várospolitikákkal foglalkozó tudósok mind a konvergencia, mind a divergencia jelenségét számos tudományosan igazolható okkal magyarázzák, a vita mégsem dőlhet el egyértelműen egyik állásfoglalás javára sem.

A konvergencia igazolhatóságának és egyre erősebb tényerésének nézetét osztó tudósok¹¹⁹ érvrendszerének legfontosabb elemei az alábbiak:

- A legjobb módszereket, akár csak a gazdasági életben, a városfejlesztés kapcsán is átveszik más és más kormányok és kultúrák, hiszen a nemzetközi térben elért jó versenypozíció a tét. Ha a városok folyamatosan meg akarnak felelni a verseny kihívásainak, kénytelenek ugyanazokhoz a módszerekhez folyamodni.
- A legfontosabb cél a városfejlesztésben a hatékonyság, ennek pedig egyik legfőbb eszköze a gazdasági stabilitás megteremtése. A különböző városok vezetői hasonló adópolitikákat és üzleti szabályozásokat vezetnek be, ami szükségszerűen a helyi gazdaságpolitikák egymáshoz igazodásához vezet.
- A városfejlesztéshez többletforrások bevonására van szükség. a legtöbb város ezért a szociálpolitikai orientáció felől a piaci orientáció irányába mozdult el. A bevételekért folytatott harcban a szociálpolitikai intézkedésekkel szemben előtérbe kerülnek az új piaci szereplőket, a befektetőket megnyerni szándékozó politikai lépések.
- A nagyvárosok polgármesterei már nemcsak politikai irányítóként, hanem vállalkozó szellemű vezetőként is megmérettetnek a választási küzdelmekben. Az őket megválasztó gazdasági szereplőknek pedig egyre nagyobb politikai hangot kell adniuk, ezért gyakran az új fejlesztési irányok kijelölése egybeesik a városok legtöbb adóbevételét jelentő és gazdasági dinamikáját meghatározó üzleti szereplők érdekeinek megfelelő változtatásokkal¹²⁰.

A nemzetközi versenyben szerepet vállaló nagyvárosok stratégiai divergenciája legalább annyi tényezővel magyarázható, mint azonos irányba való elmozdulásuk. A folyamatokat elemző szakértők véleménye is megoszlik egyes kérdések kapcsán a városok nemzetközi versenyhelyzetben alkalmazott reakcióit illetően.

¹¹⁸ H. V. Savitch–Paul Kantor.

¹¹⁹ Dickens: Global shift; Knight and Gappert: Cities in a global society.

¹²⁰ Smith: City, State and Market; Harvey: Urbanization of Capital.

A divergens módszerek hívei¹²¹ nem értenek egyet azzal a determinisztikus állásfoglalással, miszerint a hasonló piaci kihívások a városok vezetőit azonos politikai irányba „terelik”. Szerintük a gazdasági változások kiigazító lépéseket követelnek és divergencia jelensége az alábbi fő okokkal magyarázható:

- Minden egyes nagyváros sajátos alkupozíciót foglal el a város közvetlen környezetének szereplőivel és a felsőbb kormányzati szervekkel szemben, ami az egyes globális kihívásokra adott válaszokat sokszínűvé teszi a nagyvárosok által meghatározott nemzetközi szinten.
- A piaci integráció és a folyamatos versenyhelyzet pedig a társadalom széles rétegeiben erősíti fel a szociális bizonytalanság érzetét, így a városvezetők politikai és gazdasági ellensúlyozó intézkedések meghozására kényszerülnek. E lépéseknek pedig már kényszerűen kell igazodniuk az adott nagyváros egyedi társadalmi, politikai és gazdasági helyzetéhez – így politikai lépéseik már nem lehetnek teljesen azonosak más versenytárs nagyvárosok döntéseivel.
- Az információáramlás megnövelte a politikailag tudatos és tájékozott városi polgárok számát és a magasan képzett középosztály, a fejlesztéseket támogató vállalkozók folyamatosan figyelemmel kísérik a megválasztott vezetés velük szemben tett ígéreteinek teljesülését. A világvárosok polgármestereinek tehát nemcsak a nemzetközi versenyhelyzetnek, hanem az őket támogató többség igényeinek is megfelelő politikai intézkedéseket kell hozniuk. Ez pedig már nem teszi lehetővé más városoktól átvett, jól bevált módszerek utánozó alkalmazását.

A tanulmány következő fejezeteiben a városvezetést leginkább meghatározó tényezők nagyvárosonként hasonló vagy éppen eltérő alkalmazásának bemutatásán keresztül keresek példákat a konvergencia illetve a divergencia elméletének igazolására.

A NEMZETI VÁROSFEJLESZTÉSI POLITIKÁK ÉS AZ ADOTT VÁROS NEMZETKÖZI PÁLYÁJA, POZÍCIÓJA KÖZTI ÖSSZEFÜGGÉS

Miközben a tudományokban egyre inkább háttérbe szorul a nemzetállamok vizsgálata, a helyi ügyek irányításában, így a városok működésében óriási szerepe van az állami szerepvállalásnak. A nemzeti várospolitika erőteljes kormányzati képviselőként jelenhet meg az egyes városokban, a nemzeti és regionális kormányzatok gyakran szabályozzák a helyi ügyeket, pénzzel támogatják a fejlesztéseket, felügyeletet és politikai hatáskört gyakorolnak.

A központi kormányzati politika tehát egy eszköz, amely meghatározza, de legalábbis befolyásolja a városok államon belüli és nemzetközi pozícióját. Bármely fontos változás, amely hatással van a városok fejlődési pályájára, egyben a városok saját nemzetközi versenytérben elfoglalt helyét, és hazai, nemzetközi alkupozícióját is alakítja. A központi szabályozásnak a gazdasági változásokat követő válaszreakciók meghatározásában azonban egyre kisebb szerepük van.

Vajon kimutatható-e egyfajta trend, amely azt jelzi, hogy a városok saját fejlődési pályájukat egyre inkább önmaguk határozzák meg? A nagyvárosok követik-e Nyugat-Európában is az „amerikai modellt”, és ezáltal fejlődési pályájuk a konvergencia irányába mutat?

A vizsgált nagyvárosok¹²² eltérő választ adnak ezekre a kérdésekre és kimutatható a különböző modellek egymásra hatása, de a sajátos fejlődési pályák is.

Az amerikai modell

Az 1960-as években Washington nekilátott a „Great Society” – a kormányzati irodák létrehozását minden nagyvárosban, modell-város programokat és a szociális politikák irányítását magába foglaló intézkedéscsomagnak. Az eredmények tragikusak lettek, amelyet még a vietnámi háború és társadalmi feszültségek is tetéztek.

A ’70-es évekre egyértelművé vált, hogy ezt a politikai irányt meg kell változtatni. Nixon ideje alatt a republikánusok elfordultak a szociális beavatkozásoktól és előtérbe helyezték a decentralizációt.

¹²¹ Suttcliffe: Toward the planned city; Kantor: Dependent city revisited.

¹²² New York, Detroit, Houston, Toronto, Glasgow, Liverpool, Párizs, Marseilles, Milánó és Nápoly.

A változtatások piacorientált fejlesztésekhez és a helyi hatáskörök bővítéséhez vezettek. Számtalan városfejlesztési támogatási forma jött létre, amelyek azonban mind csak átmenetiek voltak, és a fizikai környezet fejlesztését helyezték előtérbe a társadalmi szükségletekkel szemben. Az intézkedések hozzájárultak, hogy a városok csökkenteni tudják működési költségeiket és piac által vezérelté váljanak. Az évtized végére egyértelművé vált Washington azon szándéka, hogy egyre távolabb akarja tartani magát a városok ügyeitől.

A '80-as évektől kezdve a támogatások visszavonása felgyorsult. A nagy ipari városok a központi támogatás közel felét elveszítették, Clinton elnöksége alatt a városok ismét kaphattak átmeneti támogatásokat, de utolsó ciklusa alatt a központi támogatások kb. 40%-kal csökkentek.¹²³

A közvetlen támogatás helyett ún. „Enterprise Zone”¹²⁴-vállalkozási övezeteket alakítottak ki. Kialakításuk fő célja az üres ipari területek rekonstrukciója, az adócsökkentés révén elért gazdasági fejlesztés és a munkahelyek kialakításának ösztönzése volt. Az intézkedés bevált, 32 államban összesen 1400 vállalkozási övezet alakul ki.¹²⁵ A nagyobb városok munkahelyteremtésre korlátozott központi forrásokra is pályázhattak.

Az amerikai modell sok vonatkozásban példája annak, hogy milyen a globális kihívások által indukált konvergencia: a központi források állandó megvonása, alacsony adók, a gazdaságfejlesztés ösztönzésének hangsúlya, korlátlan piac, alacsony szociális kiadások és a városok versenyelőnyeinek hangsúlyozása.

A hatáskörök decentralizációja Amerikában a városok történetében egy új paradigmát jelentett, hiszen ezáltal tulajdonképpen önfenntartókká váltak egy állandó kihívásokkal teli nemzetközi színtéren.

A brit kísérletezés

A '80-as években Nagy-Britannia erősen elmozdult az amerikai típusú várospolitikák irányába. 1979 után a kormány megszorító intézkedéseket vezetett be, amelynek következményeképpen a hazai támogatások – így a városok támogatása is – jelentősen megcsappant. Margaret Thatcher kormányzása alatt a várostámogatás mintegy 10 milliárd fonttal esett vissza.¹²⁶ Bár a helyi politikai hatáskörök nem bővültek, a kormány kinyilvánította, hogy egyre nagyobb szerepet szán a piaci mechanizmusok érvényesülésének, amelyre a városok gazdálkodásának hatékonyabbá tétele érdekében volt szükség. Városfejlesztési Társaságok (Urban Development Corporations – UDCs) jöttek létre, amelyek e fenti elképzelést, mint kvázi kormányzati szervek –átültették a gyakorlatba. Vezető szerepet vállaltak a városok tervezésében, pénzügyekben és a különböző területek helyreállításában. Az UDC-k a helyi erőfeszítések összehangolásán keresztül értek el gazdasági növekedést, és ugyancsak elvállalták a városkörnyéki területek ösztönzését és helyreállítását. Az UDC-k kaptak egyszeri támogatásokat, és folyamatos versenyszerű lobbizás folyt a városok között a „tartalmas és integrált” fejlesztési stratégiák támogatásáért. A városokat az állandó versenyhelyzet folyamatos megújulásra és hatékonyságra ösztönözte, miközben egyre inkább piac-orientált stratégiákat alkalmaztak.

A központi kormány továbbá kedvező feltételeket biztosított azoknak a helyi kormányzati szerveknek, akik partnerségi viszonyba léptek a privát szektor szereplőivel, ám ezek az ösztönző elemek nem jelentettek nagy volumenű vagy hosszútávú pénzügyi támogatást.

1997-ben a Munkáspárt került kormányra, amely folytatta a helyi kormányzatok vállalkozásokkal való összefonódásának ösztönzését. A munkáspárti polgármesterek több támogatást és több segítséget ígértek azoknak a városoknak és városi szervezeteknek, amelyek felvállalják a városkörnyéki szegényebb területek rendbehozatalát is.

¹²³ Allen and Kirby: Unfinished business.

¹²⁴ A vállalkozási övezetek angol találmány, de ott sohasem alkalmazták őket ebben a formában – miközben az USA-ban ez a „találmány” a városok fő fejlődési motorjaivá vált.

¹²⁵ Barkenov, Boyle and Rich: Privatism and urban policy, 121.

¹²⁶ Lawless: Urban Policy in the Thatcher Decade, 104.

Az új típusú brit várospolitikát tehát jelentős elmozdulást mutatott az elmúlt évtizedekben a piacorientált fejlesztés és az amerikai típusú megközelítés irányába, még Blair „Harmadik Út”¹²⁷ politikája is mutatott hasonlóságot Clintonéval. Mégis alapvető különbségek vannak: a piacorientált gondolkodásra való ösztönzés és a hatáskörök decentralizációja nem járt együtt teljesen önálló pénzügyi felelősségek átruházásával, hiszen a brit városok továbbra is a forrásaik nagy részét a központi kormányzattól kapták, a fejlesztési ügynökségeket pedig központilag ellenőrizték. Jelentős eltérés továbbá az szociális és jóléti kiadások GDP-hez viszonyított aránya, amely Nagy-Britanniában még a Thatcher-érában is meghaladta az USA ugyanezen időszakban kimutatható ilyen jellegű kiadásait.¹²⁸

A brit várospolitikát tehát semmiképp sem tekinthető az amerikai modell egyértelmű utánzásának, inkább a brit kormány piacvezérelt városi programokkal való szerény próbálkozásának.

Az olasz különút

Ha felszínesen nézzük az uniós várospolitikákat, akkor úgy tűnhet, hogy az EU az amerikai utat követi. Az európaiak valóban nagyon sokat beszéltek politikai transzferről, és többek között Olaszország vállalkozott a decentralizációra és jelentős pénzügyi megszorításokra. De nagy hiba lenne ezeket a változtatásokat az amerikai piacorientált megközelítéssel azonosítani.

Az EU tagállamai ugyanis felettebb érzékenyen reagálnak a globalizáció hatásaira, és amíg az USA-ban lefaragták a szociális kiadásokat, addig Európában jövedelmi minimumokat állapítottak meg. És amíg az amerikaiak a kevésbé fejlett külvárosi területek és városrészek felvirágoztatását kizárólag üzleti alapon képzelték el, addig az uniós szerte szabályozás vonatkozik az elmaradt területek felzárkóztatására, amelynek legfontosabb eszköze az uniós támogatáspolitikák.

Olaszországban 1970-ben regionális kormányzatokat hoztak létre, de nem azzal a céllal, hogy ezek a központi kormánytól a pénzügyi döntéshozatalt teljes körűen átvegyék és kizárólagos autonómiával rendelkezzenek a városfejlesztés területén.

A pénzügyi megszorítások az elmúlt 30 évben arra késztették az olasz városokat, hogy hatékonyabban gazdálkodjanak és kiejjenek a bevételeikből – vagyis ne legyen szükségük rendkívüli központi segítségre. De a pénzügyi megszorítás sohasem járt együtt a kormányzati szerepkör visszaszorulásával, sőt a '70-es években a pénzügyi felelősségek recentralizációjára került sor. Az állami költségek megszorítása a '80-as években kezdődött, miközben az önkormányzatok jelentős költségvetési hiánnyal küzdöttek. A pénzügyi helyzetet nehezítették az állami vállalatok privatizációját követő folyamatos üzembeszakadások, amelyek hatására a városok adóbevételei is visszaestek. A költségvetési megszorítások azért is szükségesek voltak, mert Olaszországnak teljesítenie kellett a maastrichti kritériumokat. Az állandó költségvetési nehézségek és az EMU-ba való belépés rideg támogatási politikát alakított ki a városokkal szemben, azonban nem a kormány nem határozott a városi politikák megváltoztatásáról, és a központi finanszírozás maradt a döntő a helyi politikában.¹²⁹

Közelednek tehát egymáshoz a nemzeti városfejlesztési politikák?

Ahogy azt a városok konvergenciája mellett állást foglaló tudósok remélték, a legtöbb vizsgált nyugat-európai és észak-amerikai nagyváros városfejlesztési politikája mutatott valamiféle elmozdulást a decentralizáció irányába.

A folyamatok azonban eltérő körülmények között, más-más módszerekkel zajlottak és nagyon különböző eredményeket hoztak létre. Az Egyesült Államok alkalmazta a legerősebb decentralista politikát és költségvetési megszorításokat. Nagy-Britannia ugyan átvette a költségvetési szigorításokat, de jelentős ellenőrzési jogosultságot tart fenn a kormány a helyi ügyek tekintetében. Olaszországban fennmaradt a központi ellenőrzés és forráselosztás, a hasonlóság főként a hatékony gazdálkodásra való ösztönzésben fedezhető fel.

¹²⁷ Third Way.

¹²⁸ Wolman and Goldsmith: Urban Politics and Policy.

¹²⁹ Della Sala: Hollowing out the state.

Egymáshoz hasonlóan, minden kormány a nemzetközi versenyhelyzetet figyelembe véve pozícionálta magát és nagyvárosait, a versenyben azonban már nagyon eltérő módon vesznek részt.

A legfőbb különbség az Egyesült Államok városokkal szembeni „laissez faire” politikája és az Unió elmaradott városokat támogató politikája között fedezhető fel. A városok sikeres fejlődési pályája tehát eltérő módon értékelhető, amelyet a meglévő tradíciók és intézményrendszer mindkét esetben fel-erősítenek.

Összegezhetjük tehát, hogy a városfejlesztési politikák tekintetében mind a konvergencia, mind pedig a divergencia irányába hatnak tényezők, a városok fő célja minden esetben a nemzetközi kihívásoknak való megfelelés, amelynek elérése érdekében eltérő módszereket választanak.

A HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIÁK

Mind az amerikai, mind az európai városvezetők felismerték a neoliberális felfogás – alacsony adók, a vállalkozások visszafogott ellenőrzése és a nyílt verseny – befektetőket ösztönző hatását, és azon küldetés felvállalásának szükségességét, hogy a város turisztikai vonzereje is csak a helyi gazdasági szereplőkkel való együttműködés révén valósulhat meg. A városvezetőknek egyfajta innovátor-szerepet is kell vállalniuk a város versenyképességének előremozdítása érdekében, piaci rést keresniük és versenyezniük, mint a többi gazdasági szereplőnek.

Az amerikai neoliberális városmenedzsment módszerek eszköztárát európai városvezetők is alkalmazták, de a fejlesztési irányok megjelölésénél Európában egy fontos dilemmával szembesültek: feláldozzák-e a szociális juttatásokat a gyorsabb fejlődés érdekében vagy pedig a társadalmi és gazdasági különbségek kiegyenlítését helyezték előtérbe és a jólétet növeljék? Az e kérdésre adott válaszok mentén gyökeresen eltérnek egymástól az Észak-Amerikában és a Nyugat-Európában alkalmazott módszerek.

Az alábbiakban kísérletet teszek a fő különbségek összefoglalására:

Az Egyesült Államok helyi fejlesztési stratégiái

Az állami jelenlét a városvezetésben, így a fejlesztési stratégiák kidolgozásában minimális.

- A külvárosi részek, a környező települések és a központ elidegenedtek egymástól: a külvárosi lakosok egyre kevesebbet járnak a cityben¹³⁰, még a nagyvárosok központi lapjainak olvasottsága is visszaesett¹³¹.
- Az agresszív piacoközpontú fejlesztés ahhoz vezetett, hogy a városfejlesztési irodák tevékenységét legfőképpen a befektetők befolyásolják.
- A városokban a gazdasági fejlesztések teljesen elkülönülnek a szociális programoktól, és a szociális célú juttatások részaránya a '90-es évektől közel 50%-kal csökkent¹³².

A fentiekben felsorolt tényezőkhöz igazított helyi fejlesztési stratégiák számtalan közös vonást tartalmaznak, az észak-amerikai városok esetében jelentős konvergencia mutatható ki, amely leginkább az agresszív piacorientált megközelítésnek köszönhető.

A Nyugat-európai út

- Európában a helyi fejlesztési stratégiák a nemzeti fejlesztési politikák kettős célkitűzését követik: bár nem vetik meg a verseny fokozása érdekében a megszorításokat, a szociális célú kiadásokat nem szüntetik meg teljesen, hiszen a városfejlesztés mellett a társadalmi polarizáció enyhítését is célozzák.
- Európában a külvárosok és a környező települések nagyvárosoktól való függősége nagy, ezért az amerikai elidegenedési politikával ellentétben az uniós nagyvárosok az agglomerációk erő-

¹³⁰ New York Times, January 2, 1992.

¹³¹ A szeptember 11-i támadás ezt a helyzetet átmenetileg még fokozta is.

¹³² Kresl and Gappert: North American cities; Fanstein: City builders.

sítését és a gazdasági, infrastrukturális különbségek enyhítését foglalják helyi fejlesztési terveikbe.

- A nyugat-európai nagyvárosok többsége a piacorientált és a társadalomközpontú fejlesztési stratégiákat vegyesen alkalmazza, amely nagymértékben tulajdonítható az Európai Unió gazdasági és társadalmi különbségek kiküszöbölését célzó elvárásainak.

Kimutatható-e konvergencia a helyi fejlesztési stratégiák tekintetében?

Azonosságok a helyi fejlesztési stratégiák tekintetében leginkább a városok versenyképességének erősítését célzó törekvésekben fedezhetők fel. A nagyvárosok azonban Észak-Amerikában és Nyugat-Európában meglehetősen eltérő politikai – jogi szabályozásokkal és társadalmi elvárásokkal szembeülnek, és ezekhez igazítják fejlesztési intézkedéseiket.

Megállapítható azonban, hogy az európai nagyvárosok vezetői – bár tettek kísérleteket a szociális célú kiadások teljes visszaszorítására – továbbra is kötelesek az uniós elvárásokat teljesíteni, így a meglévő társadalmi és gazdasági különbségeket mérsékelni.

Ezáltal az észak-amerikai és a nyugat-európai helyi fejlesztési stratégiák körében az eltérő módszerek és alkalmazott intézkedések révén még kevésbé mutatható ki konvergencia, mint a nemzeti városfejlesztési politikák tekintetében.

A POLGÁRMESTEREK VEZETÉSI STÍLUSÁNAK KONVERGENCIÁJA

A globalizáció a városvezetés élén álló polgármesterek számára is új kihívásokat jelent, amelynek következményeképpen új irányzatok, stílusok jelentek meg.

A leginkább ismert és legszélesebb körben elterjedt vezetési stílus az amerikai típusú „vállalkozó polgármestereké”¹³³, melynek lényege, hogy a polgármesterek egyszemélyben képviselői a város politikai vezetésének, reklámjának és imázsának. A polgármesterek üzleti utakra mennek, ahol „eladják” városukat a potenciális befektetőknek, és nyitott, baráti kapcsolatokat ápolnak a város meglévő befektetőivel és vállalkozóival.¹³⁴ Ha a városi polgárok szociális bizonytalanságát érzékelik, akkor a város versenyképességére és jó nemzetközi pozíciójára hivatkoznak. A „vállalkozó polgármesterek” egyre nagyobb számban szociálisan liberálisak, politikailag dinamikusak, de adóügyileg konzervatívak és mindig készek a globalizáció és a nemzetközi versenyhelyzet kihívásait megválaszolni. Folyamatosan új, hatékonyabb kormányzási módszerek után kutatnak, a klasszikus helyi önkormányzati funkciókat privatizálják és üzleti partnerségeket alakítanak.

A három vizsgált, várospolitikákat meghatározó tényező közül az amerikai típusú „vállalkozó polgármesterek” vezetési módszereit adaptálták a leginkább az európai polgármesterek is. Bár a szociálpolitikai napirendek ügyében kevésbé liberálisak, mint amerikai társaik, de a legsikeresebb városvezetők abban egyetértenek, hogy a város versenyképessé tételéhez elengedhetetlen a vállalkozó szellemű vezetés és az üzleti szereplők támogatása.

Az eredetileg amerikai módszerek városonként eltérő elemekkel egészültek ki, de a konvergencia ez esetben tagadhatatlan, és nagy valószínűség szerint egyre több város fogja követni ezt a példát.

Hogy a polgármesterek vezetési módszereinek konvergenciája az amerikai módszer hatékonyságának, vagy a globalizáció térnyerésének köszönhető-e, nehéz eldönteni, ám az bizonyos, hogy a hasonló technikák mindegyike azt a célt szolgálja, hogy a városvezetők nagyobb hangsúlyt tudjanak fektetni a városok megkülönböztető jellemvonásainak, egyedi tulajdonságainak megismertetésére a nemzetközi versenyben.

¹³³ Entrepreneurial Mayors.

¹³⁴ Clark: Globalisation and transformations.

KÖVETKEZTETÉSEK

A vizsgált tényezők azt bizonyítják, hogy a városvezetési módszerek tekintetében kimutatható egyfajta konvergencia, de ennek mértéke nem jelent fenyegető veszélyt a városokra nézve, hogy esetleg idő múltán teljesen azonosokká válnak és elveszítik legértékesebb jellemvonásaikat.

Éppen ellenkezőleg: a hasonló vezetési stílusok, vagy városfejlesztési politikák kialakításánál az üzleti életben is megszokott módon a vezetők a legjobb gyakorlatok átvételére törekszenek, de az is lehet, hogy az azonos világpiaci kihívások készítetik őket hasonló módszerek létrehozására.

Összességében azonban megállapítható, hogy bármelyik eset is áll fenn, a városvezetők nem egyszerű másolásra törekszenek, hanem saját versenyképességük javítására és a nemzetközi színtéren egy minél egyedibb és vonzóbb városkép hangsúlyozására.

IRODALOM

- Giuliani, R. W. (2002): *Leadership*, Miramax Books, New York.
- Halle, David (ed.) (2003): *New York and Los Angeles- Politics, Society, and Culture. A comparative view*, University of Chicago Press, Chicago and London.
- Parker, Simon (2004): *Urban theory and the urban experience encountering the city*, Routledge, London and New York.
- Savitch, H. V.–Kantor, Paul (2004): *Cities in the International Marketplace – The political economy of urban development in North America and Western Europe*, Princeton University Press, Princeton and Oxford.